

Levelek Londonból a Pompejibe

Kedves Pompeji, Londonban vagyok — nem nagy ügy. Sokan vannak Londonban. Már csak ebben a házban is heten vagyunk — a földszinten, a konyha mellett lakik Dennis, az egyetlen igazi angol, mellesleg román-ukrán szakos a School of Slavonic and East European Studies nevű *college*-ban, ugyanott, ahova engem is küldött a British Council; az utca felőli szobában Ness és Titiana Ausztráliából. Az emeleten vagyok én, mellettem a két dán lány, Sanne (akit mindenki következetesen Sennának szólít) és Mette egy szobában, és aztán Said, ő tanzániai és közgazdaságtant tanul itt. No meg a dán lányokhoz rendszerint hozzá kell számolni két, minden nap változó fiút is, tehát reggelente ez már kilenc embert jelent egy fürdőszobára. Sanne és Mette ezzel persze rövid idő alatt kivívtá mindannyiunk ellenszenvét, Ness és Titiana néhány napja csak úgy emlegeti őket, hogy *The Danish*, amihez egy bizonyos jelentőségjeljes, bár nehezen leírható hanglejtés és arckifejezés tartozik. Zaj volt éjszaka? Elromlott a mosógép? Eltűnt a narancslé a jégsekrényből? *The Danish*.

Ami Nesst illeti, ő talán a legkülönösebb figura a házban. A beköltözésem másnapja péntek volt, amikor szinte kötelező mulatni indulni este. A hétköznapoknak és a jóformán csak péntekre-szombatra korlátozódó „going out”-nak ez az éles elkülönülése (többször előfordul, hogy ezeken az estéken alig ismerem meg azokat a lányokat, akikkel amúgy minden nap találkozom: szemüveg helyett kontaktlencse — Titianának színes is van, azt azért irigylem egy kicsit —, vastag smink, kimenő-egyenruha: általában fekete macskanadrág és póló, esetleg miniruha, az utóbbi néha rózsaszín, és bakancs), szóval ez a kínos megkülönböztetés egy kicsit kispol-

gárinak hat. Mind a két helyen, ahol eddig laktam, úgy tűnik, legalább is a lányok között, a marihuánás vagy ecstasys reggelig táncolás dívik ilyenkor, de ezen az estén csak pubból pubba megyünk. Camden Town felé tartottunk, fönt ültünk az emeletes buszon és Ness azt kérdezgette, hogy mondják ezt és azt magyarul, aztán mí-melt erőlködéssel próbálta ismételtetni. Hirtelen azt mondja, hogy *kak tyibjá zavut*, és büszkén mosolyog. Nézek rá merőn. Kiderült, hogy ő valójában orosz, legalábbis félig, a Ness a Vanessa beceneve, de sajnos jóformán csak ezt a mondatot tudja oroszul, bár gyerekkorában még folyékonyan beszélt. Akkor vettem csak észre, hogy tényleg milyen letagadhatatlanul oroszos a külseje. Hosszan ecsetelte az apai felmenőinek a történetét, mely Ukrajnából és Kínából vezet Melbourne-be, mesélt orosz apjáról, aki bohókás, önző művészlélek, végül arra kért, hogy mivel én nyilván sokat tanultam oroszul, nem gyakorolnék-e időnként vele egy kicsit. Alig mertem bevallani, hogy noha tényleg tíz éven keresztül voltak orosz óráim, jóformán én is csak ennyit tudok mondani, de aztán valahogy összeszedtem magam, és megpróbáltam felidézni egy-két fordulatot. Ness mindegyik után szinte sikít a gyönyörűségtől, igen, tényleg így mondják, nagyokat nevetünk, én meg vagyok hatva, hogy Londonban, az emeletes buszon, egy ausztrál lánnyal, oroszul, még ha, hogy úgy mondjam, törve is. Egyszer csak eszembe jutott a Csiburáska, tudjátok, az valami maci- vagy ET-szerűség, biztos ti is tanultátok az énekeket a bábfilmből. Éneklek Nessnek valamelyik betétdalt, néha csak a dallamot, aztán megint eszembe jut a szöveg, hátha tanították neki a rokonai, és igen, azt mondja, jóformán állandóan ezt hallotta gyerekkorában.

Már jóval éjfél után, amikor a két ausztráliai lány elvonult táncolni, Dennis bevallotta, hogy ki nem állhatja Nesst. Mert hogy folyton hazudik. Valamelyik nap is azzal jött például, hogy meghalt a bátyja, pedig korábban azt állította, hogy egyetlen gyermek. És aztán ez az egész orosz dolog. Jó, lehet, hogy valamelyik tizedik felmenője tényleg orosz volt, talán, de ebből az ukrán, kínai történetből ne higgyek egy szót se. Na, mondom, én meg éneklek itt neki a Csiburáskát.

A történet azóta erősen meghatározza a ki milyen nemzetiségű — kérdéshez való viszonyomat, egyre inkább hajlamos vagyok rá, hogy valami szélhámosságot sejtsek az erre adott válaszok mögött.

Eleinte bosszankodtam, hogy a British Council kizárólag azt szervezte meg nekem, hogy a SSEES magyar tanszékére járhassak, de aztán gondoltam, ha ez nekem nem is valami nagy ügy, talán *nekik* viszont az lesz: ugye, mégiscsak egy igazi magyar. Annyit tudtam csak, hogy a témavezetőm egy bizonyos Daniel Abondolo lesz, hogy kifélet-mifélet rejthet ez a kissé irodalminak ható név, az kedves témájává vált a barátaimnak elutazásom előtt. Volt, aki esküdött rá, hogy Abondolo csakis ukrán lehet: az orosz -ov végződés az ukránban gyakran így alakul át, ha nem tudnám; mások egy titokzatos nigériai emigráns szabadságharcost sejtettek; a kedvesem pedig egy magas, kékszemű, fekete, deltás olaszról beszélt fátyolos tekintettel. Daniel Abondolo valójában amerikai. Olyan amerikai, aki áttelepült Angliába — ez is divat mostanában. A megjelenését leginkább a fiatal Beethovenéhez tudnám talán hasonlítani, a kedélyét azonban semmiképpen sem: az mégis inkább valamiféle olasz gyökerekre vall. Azt hiszem, ezt hívják úgy, hogy lendületes ember. Ez nála azzal is együtt jár, ami már most, az első találkozáskor kiderült, hogy jóformán soha sem ér rá témavezetni, úgy tűnik viszont, hogy az órák nagyon szórakoztatóak lesznek (egy *Esti Kornél*- és egy verstanóra). Tíz percet szánt rám, kérdezgette, hogy mivel foglalkozom, és közben alig hiszek a fülemnek, tudniillik amikor magyar szerzők nevét keveri az angol mondatokba, tökéletes magyar kiejtésre vált át. Ami néha még akkor is nehéz, ha valakinek magyar az anyanyelve, de angolul beszélget. Elég sok amerikait és angolt hallottam már magyarul beszélni, olyat is, akik évek óta Magyarországon éltek, de még csak hasonlót sem hallottam soha életemben. Egyre erőszakosabban körvonalazódott bennem a gyanú: nyilván egy magyar szélhámos, megtanult egy kicsit angolul, és röhög itt a markába évek óta nyugati fizetésért. Próbáltam óvatosan a dolog végére járni, kérdeztem, hogy esetleg magyar rokonai lennének, vagy élt volna hosszabb ideig Magyarországon. Szó sincs róla; azt mondja: fonetika. *Minden csak fonetika.*

Kedves Pompeji, a British Council megajándékozott egy könyvvel: *Britain 1995*, többször hangsúlyozták, hogy ez egy nagyon drága könyv, de az 6 ösztöndíjasaik megkapják ingyen. Valóban, rá van írva, hogy 25 font, ami az átlag könyvár kétszerese legalább; nézegetem, szép nagy, nehéz könyv, hardback, földrajzi és gazdasági adatok, fényes színes fotók gyárakról. Befordulok egy

antikváriumba az egyetem közelében, de ahogy húzom elő, már kérdezik is, hogy „Are you a British Council student?”

Találtam a magyar órán kívül mást is: a Centre for English Studiesban hallgatók délutáni előadásokat. A humán tudományok mindenféle területének szakemberei mindenféle országok beszélnek irodalmi és kevésbé irodalmi szövegekről; a közönség összeszokott, főleg fiatal vagy középkorú egyetemi oktatókból áll, a hangulat oldott, baráti, egy kicsit összekacsintós; marxista-feminista esti egyetem.

Kedves Pompeji, a University of London magyar szakos hallgatói elég változatos képet mutatnak. Abondolo Kosztolányi-órájára a következők járnak: egy ötven és ötvenöt közötti angol úr, aki a német tanszéken dolgozik, ő a legzárkózottabb, és talán a legokosabb, magyar-német szótárban ellenőrzi Abondolo fordítását, az jobb, mint a magyar-angol; Katerina lengyel, Budapesten szerzett magyar szakon diplomát, aztán gondolt egyet és Londonban iratkozott be PhD-re; Florence belga, akarom mondani, vallon, s bár saját állítása szerint még sosem járt Párizsban, most orosz-angol szakos Londonban, a magyar tanszékre éppen csak áthallgat. Szóval csak Kosztolányit olvasni jár ide. Ő és Eileen a legszeretetre méltóbbak (Daniel Abondolót nem számítva). Eileen korát nem tudnám pontosan meghatározni, talán hatvan és hatvanöt között lehet. Alacsony, törékeny, rövid ősz hajú; elöl csak egy foga van. Ez mindjárt látszik, ha megszólal, és elég gyakran szólal meg; és ha megszólal, akkor mindjárt mesél — az öregasszonyok kivételesen pedáns angolságával. Ha idős angol hölgyet hallok, mindig Miss Marple jut eszembe. A *Vörös Őkér* fejezetnél, annál a mondatnál, hogy „Vézna, vérszegény fiúcska volt, átlátszó fülekkel. Még mindig utolsó nagy betegségét sínylette, a mellhártyagyulladás”, például arról mesél nekünk, hogy a harmincas években, amikor elemista volt, hány meg hány osztálytársát kellett elveszítenie mindenféle járványokban; Esti első utazásakor arról, hogy az olaszok igazán délen kedvesek, noha még az sem hasonlítható a pakisztáni vendégszeretethez. Amikor ugyanebben a fejezetben odáig jutottunk, hogy Editke „pöttyös, fehér batisztruhát hordott”, Eileen odafordult hozzám: *Isn't there a tube station in Budapest called Pöttyös utca?* És hogy miért? Hogy tényleg pöttyös-e az az utca? Éreztem, hogy nem veszélyeztethetem szerencsés születésemnek köszönhető érdekességemet

azzal, hogy bevallom, sosem jártam a Pöttyös utcában, sőt, még soha egyetlen percnyi töprengést sem szántam erre a kérdésre, így kénytelen voltam megkockáztatni, hogy nem az. Amint hazamegyek, ellenőrizni kell. Legszívesebben azonban Eileen Kosztolányi-novellákat mesél. Mindig előbbre jár a többiekénél eggyel-kettővel, talán egy kicsit stréberségből is, és nem állhatja meg, hogy csillogó szemmel le ne lője, hogy a gyönyörű szónoklat Editke anyjához végül elmarad, hogy operálják a gyereket, őt meg csak az új vers, és hogy majd pont háromszázharminc csókot. Az ilyen nénikéket az udvarias angolok *mature student*nek nevezik; azt hiszem, a nyugati luxuskészletből ezt irigylem a legjobban: nyugdíjba menni, aztán beutazni a világot, hetente kétszer beülni az egyetemre, megtanulni egy kis nyelvet, olvasni egy egzotikus Kosztolányit.

Nessről kiderült, hogy ez az angliai kirándulás számára a tapasztalatszerzés ideje, a tanulmányút Portugáliában kezdődött és Németországon, Hollandián át vezetett először Yorkba, majd Londonba. Pincérmőként tartja fenn magát, de valójában forgatókönyvíró lesz, majd ha nagy lesz. Két-három forgatókönyvét tulajdonképpen már el is fogadták Ausztráliában, most még azt kell eldöntenie, ő is akarja-e rendezni a filmeket, amelyekről nehéz így megmondani, hogy miről fognak szólni, mert elsősorban a képi kifejezőeszközökre támaszkodnak majd. Lehet, hogy Dennis tud valamit?

The Danish most két elég jó pasit hoztak fel, a tegnap még bontatlan sajtókrémem alján alig egy tenyérmnyi kenyérre való.

Kedves Pompeji, talán mondanom sem kell, nem azért jöttem Londonba, hogy Gyóni Gézát olvassak. És mégis. Itt ülök a British Library hatalmas köralakú olvasótermében, egy igazi könyvtárban, csak fa és papír körbe-körbe, tűzriadó havonta-kéthavonta, tűz szinte soha, és Gyóni Géza *Rabságban* (Athenaeum, 1919) című kötete fekszik előttem. Pedig délelőtt még olyasmit olvastam, amiért idejöttem: például a copyrightról, arról, hogy milyen jelentős fordulat volt a szellemi tulajdon fogalmának kialakulásában az a bírósági döntés, mely kimondta, hogy a levél nem a címzett, hanem a feladó tulajdona. Ahhoz, hogy a copyright-Gyóni Géza fordulatot megértsétek, tudnotok kell, hogy akármilyen hidegnek mondják is az angolokat, a könyvtár az ő számukra is a barátkozás fontos te-repe. (Egyszer Pesten hallottam, hogy egy fiú nyafogott, mert nem volt barátnője, mire a barátai utasították, hogy mossa meg a haját és

menjen fel a Széchenyiibe.) Délelőtt tehát megszólított egy torzonborz, szakállas, nagydarab angol, hogy ugye, magyar vagyok, és nem segítenék-e neki. A világháborúk európai irodalmáról ír könyvet, így jutott Gyóni orosz hadifogságban keletkezett verseihez, amelyeket ő, sajnos, csak német fordításban tud olvasni. Meg kell keresnem a magyar vagy orosz politikai vonatkozású részeket, és ki kell választanom a nekem legjobban tetsző szövegeket. Órákig lapozgatom, felírok néhány címet és hozzá néhány szót; sehogy sem találok nekem tetszőt. Mondom neki, Móricz, Örkény, Radnóti, csak ingatja a fejét: neki Gyóni kell, nem érti, mért fanyalgok. Aztán a gyerekkorát kezdi mesélni, és meg sem nézi, amit jegyzeteltem neki.

Kedves Pompeji, ma vettem egy könyvet: *How to Turn Your Holidays into Popular Fiction*. A Dillon's könyvesboltban a „Creative Writing” feliratnál találtam, a *How to Write ezt meg azt* —, illetve gyakrabban *How to Write and Sell*-típusú könyvek között. Ennek a részlegnek a zsúfoltsága persze az amerikanizálódás egyik biztos jele, s így a valamit magára adó értelmiség mély undorral beszél róla, pedig szerintem azért van benne valami üdítően józan, főleg, hogy általában a már csak gazdagságuk miatt is eléggé frusztráló irodalomelméleti polcok közvetlen közelében található meg ez a tapasztalt írók vagy írószerűségek útmutatásait tartalmazó irodalmi Do It Yourself-szekció. A költészettan e kortárs újjáéledésének dokumentumaiban bizony sok fontos dolog van megírva, ami a karnyújtásnyira lévő polcok köteteinek horizontján kívül esik. Például a *How to Write Erotic Fiction* tanúsága szerint a nők a könyvekben kifejezetten szeretik a megerőszakolást, de csakis a könyvekben — hangsúlyozza a szerző. Saját maga védelmében hozzáteszi, hogy ezen a tényen ő is csodálkozik, de a könyvkereskedők tapasztalata ezt bizonyítja. (Az aztán már nem derül ki egyértelműen, hogy a könyvkereskedők melyik oldalt tapasztalták: hogy a könyvekben szeretik, vagy hogy csak a könyvekben szeretik.)

„Abroad is a wonderful place” — olvasom a könyvemben. És ha az ember ragaszkodik hozzá, hogy ezt részletezze, egy csomó praktikus segítséget kaphat a kézikönyvből útiélményeinek népszerű irodalommal formálásához: kezdve a csomagolás legcélszerűbb módjától, a jegyzetfüzetek fajtáinak ismertetésén át a tájak metaforikus jelentésének katalógizálásáig, vagy tapasztalat és fikció

helyes arányának meghatározásáig. (Úgy látom, ha nem is hibátlanul, de jól dolgozom: a csomagom 19,4 kiló volt — 20 fölött már fizetni kellett volna —, jegyzetfüzeteim megvannak, a fikció is megvolt, talán csak a táj hiányzik.) A tanácsok egy része arra vonatkozik, hogyan lehet európai kulturáltságunkat megőrizve, biztonsági és higiéniai igényeinket fel nem adva a lehető legtöbb egzotikus információhoz, tapasztalathoz jutni. Figyelmeztet például a szerző, hogy bizonyos arab országokban az európai nők hastáncolási kísérlete vulgárisnak hathat, mert közben túlságosan szélesre nyitják a lábukat. Az útmutatások egy másik csoportja kifejezetten stilisztikai jellegű, például, hogy „writing without mentioning colours is like food without spices”, tehát hogy színek nélkül írni olyan, mint az étel fűszer nélkül. Amikor a Heathrowról jöttem be a városba, a metróban, már túl a jegyellenőrzési ponton, három színesbőrű fiú vitatkozott az ellenőrrel. Túlságosan el voltam foglalva a saját *Travelcard*ommal, csomagjaimmal és általában a metrózási feladat rutinosnak tetsző megoldásával ahhoz, hogy leköthessen a jelenet, és pontosan megértsem, mi folyik itt, csak sértett arcokat, agresszív villanásokat láttam, és aztán már a hátam mögül az ingerült ellenőr: *Who mentioned colour? I did not mention colour.*

Esti is nagyon idegesítette, hogy Editke egyfolytában *sugdos* az anyjának. Abondolo szerint a -dos, -dös képző mindig valami olyasmit fejez ki, ami nem piszi.

Szóval a metró. A londoni táj egyik eltéveszthetetlen eleme, a szűk, piszkos kocsik (London piszkossága nagyon fontos, ez a hányavetiség az egyik oka, hogy itt élni lehet, nem csak turistának lenni), az átláthatatlan rendszer, amiben mégsem lehet eltévedni. A húgommal, Zsófival elhatároztuk, hogy ha majd ő is itt lesz, be fogjuk járni azt az útvonalat, amelyen egyik közös kedvencünk (az igazság kedvéért: ő ajánlotta nekem), *Az ember, aki Csütörtök volt* szereplői nyargalnak végig, úgymint kivettem Chesterton könyvét az egyetem könyvtárából, és a helyszíneket jegyzetelve elolvastam újra. Van benne egy rész, ha felszólítanak, mondjam meg, mi az, hogy angol, nyilván előbb nevetve, majd fogvicsorgatva visszautasítanám a kérést, de ha sehogy sem tágitanának, és mondjuk tűzzel-vassal kényszerítenének, hogy de igenis mondjam meg, talán ehhez a részhez utalnám a kedves kérdezőt. Ennek a metafizikai gyermekregénynek az elején a két főhős vitába keveredik, hogy vajon a művészet birodalmában (meg úgy általában) az anarchia vagy

a rend volna a kívánatosabb úr. A vita kimenetelénél sokkal fontosabb a vitázók érvelési módja, abban is a példaválasztás: Gregory, az anarchista kezdi: „Művésznek lenni annyit tesz, mint anarchistának lenni... A költő csak a zűrzavarban boldog. Ha nem így lenne, a földalatti vasút lenne a legköltőibb dolog a világon.” Mire a másik, Syme rávágja: „Az is!” De Gregory szerint az emberek azért olyan szomorúak a metróon, mert tudják, hogy ha elhaladtak a Sloane Square mellett, a következő állomás a Victoria és csakis a Victoria lehet, és vad eksztázisban törnének ki, ha valami csoda folytán egyszer a Baker Street következne. Syme ezzel szemben úgy vélekedik, hogy az ember varázsereje épp abban áll, „hogy kimondja a szót, "Victoria" és lám itt a "Victoria"” szerinte, ha egy vonat csakugyan megérkezik az állomásra, az ember újabb csatát nyert a káosz ellen. Az Úr és a Sátán vitájában a metróval példálózni anélkül, hogy a cinizmus vagy az olcsó didaxis legcsekélyebb gyanúja felmerülne — erre csak egy angol lehet képes.

Kedves Pompeji, a mai órán egy szerény, kissé riadt finn vendég tartott előadást *A Pál utcai fiúk*ról, Molnár Ferenc háborúról vallott nézeteit olvasta ki belőle. Az előadás után beszélgetni kezdtünk Finnországról, Abondolo bátorító kérdéseket tett fel, aztán bámulatos tájékozottsággal bátorítóan meg is válaszolta őket. A fiatal előadó sokat hallgatott. Aztán azt mondta egy kis, talán leginkább nekem szóló szemrehányással a tekintetében, hogy a finneknek mindig kisebbségi érzésük volt és van, mert hogy olyan *messze vannak*, ellentétben mondjuk a magyarokkal, akik mégiscsak ott laknak Európa közepén. És a szemrehányás lassan szomorúsággá változott, mert szerinte akármit is fognak produkálni még a finnek a történelemben, az isten háta mögöttiek szorongása örökké meg fogja tépázni az önérzetüket. És akkor megszólalt Eileen. Nem értem, mondta simogató anyai melegséggel a hangjában, mi oka lenne a finneknek a kisebbségi érzésre, hiszen ők gyártják a legszebb kesztyűket, amit valaha csak láttam.

Kedveseim ott a Pompejiben, a mai verstan óra, azt hiszem, példátlanul meggyőző volt, ami a fonetika rendkívüli fontosságát illeti. Abondolo mutatóványa messze nem merült ki a magyar ábécé artikulálásában: kiderült, hogy olyan hangzók megszólaltatására is képes, melyekről más talán nem is álmodik. A táblán pillanatok

alatt megjelent a nyelvészeti szemináriumokról halványan ismerős táblázat, és az üres helyekre bekerültek az uráli őseinkkel sírba szállt magánhangzók. Ha a nagy sietségben Daniel véletlenül hibát ejt, általában a kezével törli le a különben percenként kifogyó filctollak nyomát a műanyagabláról (egy-egy óra alatt tíz tollat is elhasznál), így aztán most is színesmaszatos kézzel hadonászva szemléltette a gyakorlatban is a szisztémát, hogy a nyelv mozgatásával, az ajkak csücsörítésével és más hasonló praktikákkal hogyan állíthatóak elő a hangok egymásból, és mindez nem akadályozta meg abban, hogy ugyanakkor elképesztő sebességgel, és valahogy mégis érthetően magyarázzon — angolul. A jelenet lenyűgöző volt. Figyeltem a hallgatóság reakcióját, a csodálat, a döbbenet, a zavart mosoly (és Eileen esetében talán valami könnyes meghatottság) keverékét. De ez mind semmi sem volt ahhoz a kínos egymásra bámuláshoz képest, amit a következő pillanat hozott magával, amikor Abondolo felszólította a társaságot az egyéni, kreatív kísérletezésre, ne csak nézzük, csináljuk is, mert csak akkor fogjuk megérteni végre, hogy nem is olyan nagy ügy. Emeljük fel és eresszük le a nyelvünket, kerekítsük a szánkat és vicсорítsunk megint, képezzük elől és képezzük hátul. Mutatja. Csönd. A szájak makacsul összezárva. Márpedig Daniel szerint így minden hiába. Olyan ez, mint az orgazmus — mondta —, magyarázhatja ő itt hetekig, egyszer végül mindenkinek magának kell kipróbálnia. Halk, kínos nevetés.

Dennis azt állítja, hogy nagyon megdöbben, amikor a beköltözéskor arra kértem, segítsen felvinni a bőröndömet az emeletre. Az ausztrál lányok szerinte sohasem kérnének ilyesmit. Valóban, Ness szereti a tiszta helyzeteket, azt mondja, semmire sem vágyik jobban, mint hogyha egy fiú leszólítja egy pubban, ő azonnal közölkessen vele, hogy beszélgetni szívesen beszélget, de másról szó sem lehet. Esténként különben általában követni szokták, és mindig csak *épp hogy* ér haza. (Kevés hálásabb dolog van, mint férfitársaságban a feminizmuson ironizálni.) Bezzeg a dán lányok, legalábbis Sanne, ő olyasmit kért Dennistől, amit viszont ő nem akart megtenni. Arra persze nem gondol, hogy ez bizonyos értelemben őt is felelőssé teszi egyértelműen: lévén az ő szobája a földszinten, ha igent mondott volna annak idején, talán csendesebbek lennének az éjszakák itt az emeleten. De ő a román tanárnőjébe szerelmes. A maga romantikus antikapitalista módján azért vonzódik Románi-

ához, mert úgy véli, ott még a nyers, valóságos étellel találkozhat az ember. Nem érti, a román követség emberei miért hangsúlyozták annyira a tanszékükön rendezett beszélgetés során, hogy Románia éppen olyan ország, mint Anglia, ha egyszer az ő számukra éppen az benne a vonzó, ami (egyelőre) más. Azt gondolja, hogy Angliának vissza kéne adnia mindent, amit összelopkodott, az egész British Museumot Egyiptomtól a görögökig, Pompeitől Mexikóig, mindent, és akkor talán újra megérthetnék, mi az, hogy angol. Ő alig tud valamit, amiről azt állíthatná, hogy biztosan angol, talán csak a gyermekora rajzfilmjeit. Elmondta, hogy a hatvanas években néhány rajzfilmkészítő — szerinte nem utolsósorban a gyakran fogyasztott kábítószer hatására — remek tréfát engedett meg magának, ami hosszú éveken keresztül elkerülte a gondos szülők és a még kényesebb műsorfelügyelők figyelmét. Az egyik sokszor ismételt sorozat főszereplőjét például *Master Bates*nek keresztelték, mesélte és várokozóan nézett. Én nem értettem, miért volna Bates gazda olyan jó tréfa. *Master Bates* — ismételtette Dennis már vagy ötödször, már egészen bele is pirult, mire végre nekem is leesett: *masturbates*. A hetvenes évek végén aztán valakinek végre beugrott, de mire betiltották ezt az esti mesét, addigra már több nemzedéknyi kisgyermek nevelkedett fel *Master Bates*en.

Kedves P., tegnap a *Szentivánéji álom* ment a Barbicanben, Royal Shakespeare Company. Az előadás igazán izgalmas momentumuma egy talpig feketébe öltözött férfi volt, aki az első perctől az utolsóig süketnéma jelekkel tolmácsolta a darabot. Nehéz ezt leírni, mert nem csupán arról van szó, hogy gépiesen kézjelekre fordítja a monológokat és párbeszédet, hanem olyan érzelmi árnyalatokat képes közben az arcával, testével kifejezni, hogy egy idő után én már csak őt néztem, a színészek a poros nyomába sem értek. Csak azon akadtam fenn egy percre, hogy állítólag ilyen némelyik operaelőadáson is van, bár *politically correct* kifogást nem tudok felhozni.

Dennis ma feldúltan ért haza, mert végre választ talált arra, hogy mi őbenne az angol: az egyik évfolyamtársnője órák hosszat panaszkodott neki, hogy már mióta nincs boyfriendje, ő pedig csak ült ott, végig arra gondolt, hogy most már tényleg meg kellene csókolni, aztán biztosította az együttérzéséről, elbúcsúzott és hazajött.

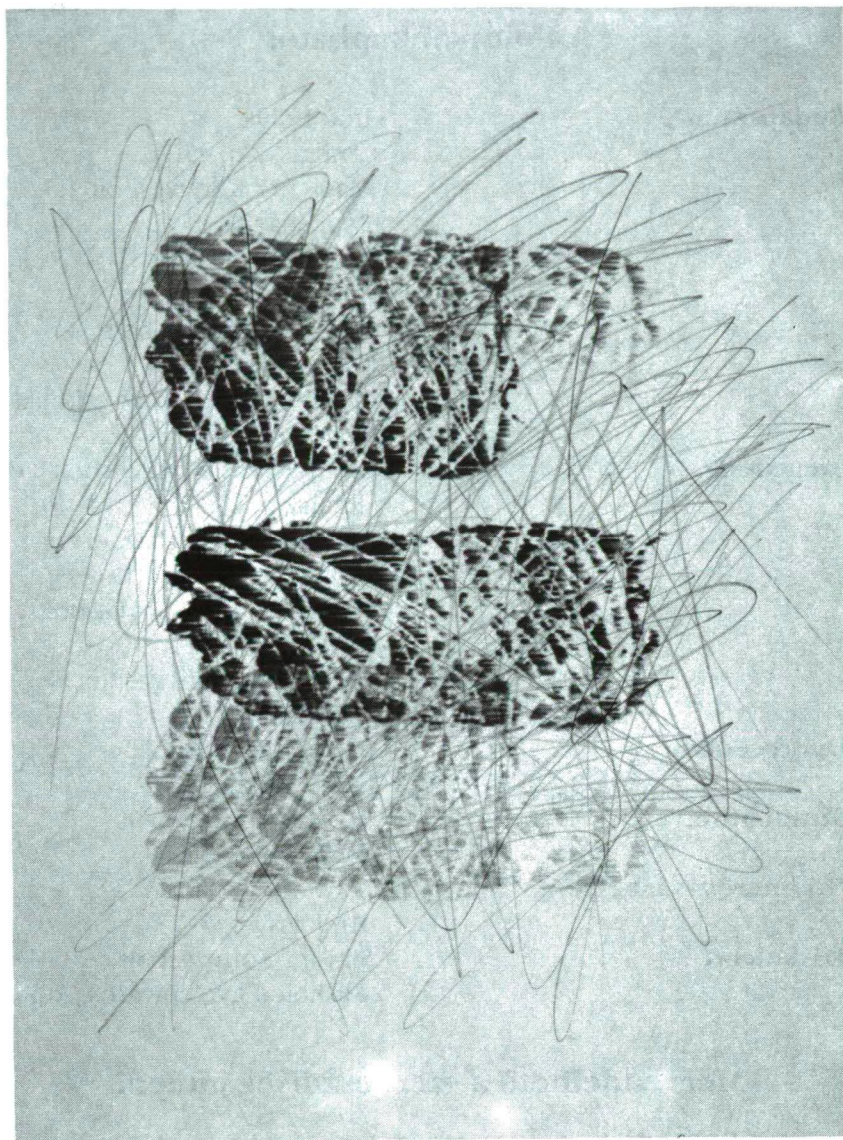
Zsófiival elmentünk, megnéztük a Turner Prize jelöltjeit. Ezt a képzőművészeti díjat 1984 óta évente adják át egy-egy fiatal művésznek, akinek az azévi munkássága, kiállítása kiemelkedően jelentősnek ítéltetik. A díjátadás előtti hetekben a négy jelölt néhány munkáját a Tate Galleryben lehet látni. A Turner Prize osztatlan szakmai presztízsnak éppenséggel nem örvend, ugyanakkor nagy közérdeklődésre tart számot, igaz, nem is kifejezetten a szakmának szól, inkább az érdeklődő laikusokat van hivatva tájékoztatni „a dolgok állásáról”. A dolgok állása érzeki, nyers, meztelen és kicsi kamerával vagy formaldehiddel van tartósítva. Van például négy üvegtartály, mindben egy-egy fél tehén hosszirányban, függőlegesen elvágva, elől a nagy tehén két fele, mögötte a bocié. Átsétálok a tehén és a boci között. Átsétálok a tehén között, átsétálok a boci között. Damien Hirst: *Mother and Child Divided*. Mona Hatoum *Corps étranger* című műve is a sétálj közte, és akkor rossz lesz neked, vagy legalább is elég kínos típus (és mint ilyen, ez is gyanús egy kicsit): a terem közepén egy kör alakú szobácskába kell belépni, aminek a padlójára azokat a felvételeket vetítik, melyeket Mona Hatoum úgy készített, hogy a saját testén, testében kalandozott céltalanul egy mikrokamerával; mit látna a füttyi, ha szeme volna.

Kedves Pompeji, most már itt van István is, ma kimentünk Docklandsbe, már másodszor ültünk a kisvasúton, amikor észrevet-tük, hogy nincs vezetője. Megnéztük az információs központot, ahol az építkezésre vonatkozó propagandaanyag van kiállítva, a birodalmi önreprezentáció hátborzongató dokumentumai. Fényképek és filmbejátszások: vidám fiatal mérnökök — egy ázsiai, egy afrikai és egy európai kollegiális egyetértésben — méregetik az égbe magasodó üvegtornyokat, rövid kosztümös, ízlésesen sminkelt szemüveges nők magyaráznak lesütött szemű férfiklienseknek napos irodákban — a háttérben a Tower Bridge, a kétgyermekes családok elfoglalják modern, mégis otthonos lakásaikat, a családapák szőr-főzni indulnak, térdzoknis gyermekeik pedig birtokba veszik a természetes anyagokból épült, állatkerttel kombinált játszóteret. Már csak ebből a sokéves reklámkampányból is rájöhetne az ember, hogy Docklands egy gyönyörű nagy kudarc. London ellenáll. Azért is hat ez a világ olyan fenségesnek, mert szinte teljesen kihalt, az üzletemberek egyelőre ragaszkodnak a Cityhez.

Docklandsre, erre a nem-Londonra, ami mégis London, a „rég” városban egyedül talán a Lloyd's Building utal. Nem mindegy, hogyan közelíti meg az ember a Lloyd's-t. Én a Leadenhall Streetben folytatódó Cornhill Street felől mentem, szürkületben, tudatlanul, vagy inkább úgy, mint egy félművelt turista: nem tudom pontosan, mi az a Lloyd's, csak azt, hogy meg kell nézni. Először egy klasszikus homlokzatot lát meg az ember, szépen beillesztve a többi közé, és gondolja, hogy tényleg szép ez a Lloyd's, de miért olyan nagy ügy? Aztán belép, és ott egy hatalmas fém és üveg lépcsőház; szóval ez a híres Lloyd's, hogy beleépítettek egy ilyen új dolgot a régibe. Aztán ahogy tovább mégy, kiderül, nem arról van szó, hogy egy tizennyolcadik századi épületet kibéleltek a nyolcvanas években, hanem egy, a szűk utcákból felmérhetelen, *Brazil*-szerű erődítmény szabályosan el van rejtve amögé, ami a régiből maradt: egyetlen, néhány négyzetméternyi, akkurátusan tartósított homlokzat mögé.

Kedves Pompeji, már alig valamicske időm van. Talán az fáj a legjobban, hogy nem vezethettem Londonban, pedig gondoljátok el, menni és menni szembe, mint részt venni valami hatalmas polgári engedetlenségi mozgalomban. A Madame Tussaud-t nem bánom, oda elvből nem megyek, Pszeudo-Pompeji.

Megint voltunk Docklandsben, hosszan álltunk a világ legmagasabb irodaépülete, a Canary Wharf alatt, ami Londonból szinte mindenhonnan látszik, és majdnem minden nap meg is kerestük messziről: a Towertől, a London Bridge-ről, a St. Paul's-tól, a Waterloo Bridge-ről a Royal Festival Hallba koncertre menet és jövet is; ahogy ma közeledtünk hozzá, valami füst jött a tetejéből, azt hittük, ég, talán szólni kéne valakinek, de mások is voltak az utcán, gondoltuk, észreveszik ők, ha baj van, biztos csak a szellőztető berendezés, nem nagy ügy; álltunk alatta, csirkésszendvicset ettünk, és arról beszélgettünk, hogy innen letről egyáltalán nem lehet látni, hogy milyen magas, csak ez a fém- és üvegrengeteg; persze, hogy nyomasztó, de én azért szeretem ezt. István azt mesélte, hogy '93-ban itt még mindenhol fegyveres, páncélinges rendőrök grasszáltak, egész más most, hogy ilyen békés; és eszünkbe se jutott, hogy ötven nap múlva éppen itt robban a bomba, és minden csupa üvegcserep lesz.

Szegi Amondó: Vonalak III.